
Kısa Süreli Dinamik Psikoterapi: Üstün Yetenekli Bireyler Ve Ailelerinde Uygulanabilirliği ¹

Üstün Zekâlılar Eğitimi ve
Yaratıcılık Dergisi, Nisan,
5(3), 45-58. <http://jgedc.org>

Genç Bilge Yayıncılık Ltd. Şti. ©
<http://gencbilgeyayincilik.com>

Abdullah SEKİ ² ve Hasan Said TORTOP ³

Makale Alış: 07Mart 2018

Makale Kabul: 09 Nisan 2018

Öz

Klinik psikoloji ve psikoterapi, psikoloji biliminin önemli bir uygulama alanıdır. Son elli yıl içinde psikoterapi ekollerinde hızlı bir artış söz konusu olmuştur. Yapılan önemli meta-analizlerde Kısa Süreli Dinamik Psikoterapinin tedavide önemli başarılar sağladığı kanıtlanmıştır. KSDP'nin danışanın ihtiyacına göre farklı psikoterapi uygulamalarına yer vermesi, belirlenmiş odaklara göre esnek planlanabilmesi, psikoterapistin ve danışanın oldukça aktif olması, hızlı sonuç almaya odaklı olması gibi yönleri nedeniyle üstün yetenekli birey ve ailelerde etkin sonuç alabileceği düşünülebilir. Alan yazı taramasında üstün yetenekli bireylerin ve ailelerin psikolojik sorunlarının çözümüne yönelik psikoterapi yaklaşımlarına yönelik çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Üstün yetenekli bireylerin sosyo-duygusal gelişimlerinin desteklenmesi, ailelerin özel yetenekli bireylere bilinçli yaklaşma gerekliliği, onların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarının farkında olması önem arz etmektedir. Bu çalışmanın, üstün yetenekli bireylerin sosyal, duygusal gelişimleri, ailelerin yaşadıkları güçlükler, üstün yetenekli bireylere ailelerin, eğitimcilerin ve psikologların yaklaşımları psikolojik problemlerin çözümü ve psikoterapötik yaklaşım konularında farkındalık oluşturacağı, konu ile ilgili araştırma yapılmasında motivasyonu artıracığı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kısa Süreli, Dinamik Psikoterapi, Özel Yetenek, Sosyal Duygusal Gelişim, Psikoterapi

1Bu çalışma birinci yazarın yüksek lisans tezinin bir kısmıdır.

2 Yüksek lisans öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. E-mail: abdullahseki@stu.aydin.edu.tr

3 Doç.Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Özel Yetenekliler Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul. E-mail: hasantortop@aydin.edu.tr

Implementation of Time Limited Dynamic Psychotherapy in Gifteds and Parents¹

JGEDC

Journal of Gifted Education
and Creativity, 5(1), 45-58
April, 2018. <http://jgedc.org>

© Genç Bilge Publishing Ltd. Co.
<http://gençbilgeyayincilik.com>

Abdullah SEKİ² and Hasan Said TORTOP³

Recieved: 7 March 2018

Accepted: 09 April 2018

Abstract

Clinical psychology and psychotherapy are an important application area of psychology science. Individuals who have a mental health problem; psychotherapy can be requested because of the low probability of recurrence of the disease and the absence of side effects. Within the last fifty years there has been a rapid increase in the psychotherapy schools. In key meta-analyzes made, it has been proven that Short-term Dynamic Psychotherapy provides significant success in treatment. It is believed that CSDF can have effective results in gifted individuals and families because of having different psychotherapy applications according to the needs of the client, flexible planning according to the determined foci, psychotherapist and client being very active and focused on quick results. It has been found that studies on the psychotherapy approaches to solving the psychological problems of gifted individuals and families in screening text are very limited. It is important that socio-emotional development of gifted individuals is supported, that families need to be conscious of special talented individuals, and that they are aware of their emotional and psychological needs. The mental potentials of gifted individuals are high and fast; it may be said that there is a possibility of focusing attention, harmony, socialization, problems in friends and parent relations and may need special approach to these problems. In this study; the social and psychological support of gifted individuals and families, the special approach in the clinical negotiations of gifted individuals and their families, the need for special approach in solving psychological problems, and the application of KSDP in this context. It is hoped that this study will increase the motivation for conducting research on the subject, where social and emotional development of gifted individuals, family difficulties, gifted individuals, families, educators and psychologists' approaches, awareness of psychological problems and psychotherapeutic approaches will become aware.

Key Words:

Time Limited, Dynamic Psychotherapy, Short Term, Dynamic Psychotherapy, Special Ability, Social Emotional Development, Psychotherapy

¹ This study was produced from the second author's master's thesis and part of which was presented as an oral paper at the 15th International Geometry Symposium.

² Master Student, Social Sciences Institutes, Istanbul Aydin University, abdullahseki@stu.aydin.edu.tr

³ Assoc.Prof. Istanbul Aydin University, Faculty of Education, Special Education Department, Istanbul Turkey. E-mail: hasantortop@aydin.edu.tr

GİRİŞ

Üstün yetenekliler eğitiminde önemli isimlerden Professor Hanna David'in (2013) makalesinde ailelerin kendisine "We just want our child to be happy" – Parents' perception of their children's happiness." (yani "biz çocuğumuzun sadece mutlu olmasını istiyoruz" ailelerin çocukları ile ilgili algılarının onların mutluluğu oluşu) gelmelerinin üstün yetenekli çocukların ve ailelerinin en temel problemlerini bize göstermektedir. Peki daha önceki çalışmalar bu şekilde midir? Terman'ın ilk çalışmaları bunu böyle göstermemektedir (Zuo & Cramond, 2001). Terman (1925), üstün yeteneklilerin fiziksel, sosyal, akademik ve psikolojik gelişim gösterdiklerini, sinirli ve eksantrik (ayrık, tuhaf, değişken) olmadığını her açıdan üstün gelişme kaydettiklerini belirtir (Terman, 1925). Ancak üstün yetenek kendi başına, başarılı bir yaşamı garanti etmez, bu konuda sorular devam eder: Kendini yerine getirmek için sereğen çabalara, entelektüel yetenekleri uygulama da motivasyon nedir (Zuo & Cramond, 2001)? Yaşadığımız zaman dilimi ve Dabrowski'ye göre aşırı uyarılabilirlik alanları üst düzeyde bireyler olmaları onları Terman'ın çalışmasındaki sonuçlardan uzaklaştırmaktadır. Duyguları yoğun yaşayan, aşırı enerjik ve hareketli, duyuları yüksek düzeyde çalışan, zihinsel aktiviteleri yoğun çalışan, kolay kolay unutmayan, zor ve karmaşıklık arayana, hayal güçleri güçlü olan bu bireyler sosyo-duygusal gelişimlerinde zorluklar çekmektedirler (Tortop, 2015).

Üstün/özel yetenekliler farklı türden insanlar değil, bazı özelliklerinin dağılımı, sıklığı, zamanlaması ve kompozisyonu açısından farklılık gösteren kişiler olarak ifade edilebilir. Aynı zamanda bu kişilerin, yüksek akademik başarı, keşif yeteneği, yaratıcı davranışlar yeteneği, liderlik yeteneği, bireysel ve bireyler arası ilişkilerde başarı, görsel ve performans dayalı sanat dallarındaki yeteneği olmak üzere çeşitli alanlarda başarı gösterdikleri söylenebilir (Tortop; 2015)

Üstün yetenekli öğrenciler, sahip oldukları özellikleri ve ihtiyaçları bakımından çağdaşlarından farklıdır (Horn, 2000). Üstün yetenekli bireylerin sahip oldukları bazı özellikler şu şekilde sıralayabiliriz: Güçlü sözel ifade yeteneği, sanatsal ifade, analiz, sentez ve eleştirebilme yeteneği ve güçlü hafıza, zekânın uyumlu hareket edebilmesi, ilgi duyabilme ve hareketlilik, iyiye doğru hareket edebilme ve idealleri için özveri olma, tutarlı olma, yüksek özgüven, güldürü yeteneği (Kanlı, 2011; Sak, 2010; Akarsu, 2001; Davaslıgil, 2004; Sak & Eristi, 2012, Doğan & Kesici, 2015). Üstün yetenekli öğrencilerin birçok olumlu karakteristik özelliklerinin yanı sıra alan yazında hem içsel hem de dışsal çatışma yaşamalarına neden olabilecek ve öğrenme ortamlarını etkileyebilecek mükemmeli yapma zorunluluğu hissetme, olaylara karşı yoğun duyarlılık ve tepkisel davranma, düşük kendilik inancı, yüksek hırs (Tomlinson, 2008), endişe ve kendini yargılama, benlik düzensizliği (Graham ve Anderson, 2008) ve sosyal olmayan tutum (Vialle, Heaven ve Ciarrochi, 2007; Chan, 2009; Davaslıgil, 2004; Cross ve Frazier, 2010; Berlin, 2009; Doğan & Kesici, 2015) gibi bazı sorun ve zorlanmalarla karşılaşmaktadırlar. Araştırmalar üstün yetenekli bireylerin normal

bireylere göre çok daha fazla mental ve duygusal sorunlar yaşadıklarını ortaya koymuştur (Neihart, Reis, Robinson ve Moon, 2002; Rimm, 2002; Bailey, 2007).

Yakın zamanda yapılan bazı çalışmalarda üstün öğrencilerin benlik kaybı, depresyon (Delilse, 1990) ve umutsuzluk, kaygı (Kline & Short, 1991) gibi psikolojik sorunlar yaşadıkları ortaya konulmuştur.

Berndt, Kaiser ve Aalst (1982), tarafından yapılan ve 248 üstün zekâlı ergenin depresyon düzeylerini ayrıntılı şekilde inceleyen araştırmada kendini gerçekleştirmeyi başaramamış olan üstün ergenlerin depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu ve suçluluk, düşük benlik saygısı, öğrenilmiş çaresizlik gibi önemli semptomların öne çıktığı gözlenmiştir (Berndt, Kaiser & Aalst, 1982). Çiğerci (2006) yaptığı araştırmasında da üstün yetenekli öğrencilerin normal öğrencilere oranla depresyon, somatizasyon, obsesif-kompulsif bozukluk, paranoya ve psikotizm taşıma olasılığının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Üstün yetenekli çocukların duyarlı ve hassas olmaları nedeniyle psikolojik belirti taşıma risklerinin daha fazla olabileceğini ifade etmiştir. (Çiğerci, 2006). Stuart ve Beste (2008) üstün yetenekli çocukların yapıları gereği sezgisel ve hassas oldukları için başkaları ile iletişim kurmakta çok zorlandıklarını ileri sürmektedirler (Stuart & Beste 2008).

Koçak ve İçmenoğlu, (2012), duygusal zeka ölçeği alt boyutlarından iyimserlik ve duygularını ifade etme düzeylerinin üstün yetenekli öğrencilerin yaşam doyum düzeyinin pozitif yönde anlamlı yordayıcıları olduğu bulmuşlardır (Koçak & İçmenoğlu, 2012). Yani öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri arttıkça yaşam doyumlarının da arttığını söylemek doğru olacaktır. Bu konuda Kırtıl (2009) yaptığı araştırmada, yaşam doyumunu ve duygusal zeka düzeyi arasındaki ilişkilerin pozitif yönde anlamlı olduğunu tespit etmiştir. Steven ve Book, (2003) Duygusal zekaları yüksek olan çocuk ve ergenlerin, diğerlerine oranla daha mutlu olduklarını saptamıştır. Duygusal zeka ile yaşam doyumunu arasındaki pozitif yönlü ilişki dikkate alındığında, bireylerin kendisiyle ve çevresindeki kişilerle birlikte eğlenmesi ve yaşamdan keyif alması, çevresindeki diğer insanları mutlu etme becerisi, duygusal zekanın mutluluk boyutunun bir özelliğidir. Araştırma bulgularından duygusal zeka boyutlarından alınan puanlar öğrencilerin yaşam doyum düzeylerini pozitif yönde anlamlı yordarken yaratıcılık düzeyinin ters yönde yordadığı anlaşılmaktadır. Bu sonuca dayanarak öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri attıkça yaşam doyum düzeylerinin azaldığını söylemek doğru olacaktır (Steven & Book, 2003). İlgili alan yazın incelendiğinde yaratıcılık düzeyi yüksek olan birçok sanatçının ve bilim adamının psikolojik rahatsızlıkları olduğu bu yüzden toplumdan soyutlandığı görülmüştür (Tozar, 2002). Üstün yetenekli bireylerden beklentilerinin yüksek olması, duygusal ve hassas olmaları beraberinde anlaşılama duygusu yaşam doyumunu düzeylerini olumsuz yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir. (Koçak & İçmenoğlu, 2012).

Üstün yetenekli öğrencilerin gereksinimleri, onların sahip oldukları yeteneklerinden kaynaklı olarak normal bireylerin gereksinimlerinden farklılık gösterebilmektedir (Milgram, 1991). Üstün yeteneğin derecesi ne kadar yüksek ve farklı ise o özel yetenekli bireyin gereksinimleri de o derecede çeşitli olabilmektedir. Normal bireylerin kendine özgü psikolojik gereksinimleri ve bu gereksinimleri giderme biçimi varken; yaşlarından ve diğer bireylerden birçok yönü ile farklı ve üstün nitelik gösteren üstün yetenekli öğrencilerin temel olan psikolojik gereksinimlerinin de farklı olması beklenmektedir. Üstün yetenekli bireyler özellikle mental ve duygusal gelişim aşamalarını hızlı geçmeleri uyum sorunları yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu nedenle üstün yetenekli bireylerin duygusal gereksinimlerinin karşılanması ruhsal bakımdan sağlıklı olmaları ve kişisel gelişimleri için önemlidir (Doğan & Kesici, 2015).

Üstün yetenekli bireylerin, potansiyellerini anlama, kendini yükseltme, entegre edebilmeleri ve yeteneklerini geliştirebilmeleri için gereksinimlerinin pozitif yönde ve yeterli düzeyde giderilmesi gerekir. Bu gereksinimlerin başında duygusal gereksinimleri yer almaktadır (Burger, 2006). Üstün yetenekli bireylerin duygusal ve mental anlamda desteklendiğinde negatif duygularla baş etme, zorluklara karşı sebat etmeye, becerileri artabilir ve yeteneklerini tam olarak ortaya koymalarında önemli bir destek sağlanabilir (Doğan & Kesici, 2015).

Üstün yetenekli öğrencilerin de diğer bireyler gibi temel psikolojik ihtiyaçları desteklendiğinde, potansiyel olarak oluşabilecek olumsuz duygularla daha etkili baş edilebilmelerine; iyilik halinin gelişmesine ve öğrenmeye yönelik motivasyonun oluşmasına katkı sağlanacaktır (Deci, Ryan & Williams, 1996). Üstün yetenekli çocuklar özerklik, ilişkide olma ve yeterlik gibi temel psikolojik ihtiyaçlarını karşıladığı sürece, kişisel gelişim ve bütünleşme konusunda deneyim kazanabilmektedirler (Deci & Ryan, 2000).

Özellikle yaşlarından farklı özellikleri olan üstün yetenekli çocuklara sahip anne babaların çocuklarının eğitimi ve olası sorunları önlemek için daha fazla bilince ve eğitime gereksinim duymaktadırlar (Davashgil, 2000). Bu farklılık anne eğitim seviyesi arttıkça üstün yetenekli öğrencilerin ilişki ihtiyaç düzeyinin daha iyi karşılanabildiği söylenebilir. Davashgil (2000), üstün yetenekli çocuğa sahip anne babaların normal gelişme gösteren çocukların ailelerine oranla daha fazla eğitime gereksinim duyduklarını ve daha fazla zorlandıklarını belirtmektedir.

Tüm bu çalışmalar üstün yetenekli bireylerinin ve ailelerinin psikolojik durumları ile ilgili olarak sadece eğitimsel yaklaşımın dışından sağlık alanında yapılması gerekenlerle ilgili açılımların önemi büyüktür. Bu bireylere yönelik uygun psikoterapötik yaklaşımların incelenmesi bu açıdan oldukça önemlidir.

Dinamik Psikoterapi'nin Yapısı

Dinamik psikoterapiler psikanalitik kuram kaynaklıdır. Psikanalizle bazı temel varsayımları paylaşan fakat bazılarını da önemli ölçüde değiştiren psikoterapiler dinamik psikoterapiler olarak adlandırılmaktadır (Kramer, Bernstein & Phares, çev. ed. Dağ, 2014).

Günümüz dinamik yönelimli klinisyenlerin çoğu, tedavilerini temelde psikanalize dayalı olmasına rağmen, psikanalizden bazı alanlarda farklılaşarak uygular:

- ✓ Cinsel ve saldırgan id dürtülerini daha az vurgularlar,
- ✓ Egonun uyumsal işlevlerine daha fazla ilgi gösterirler,
- ✓ Yakın ilişkilerin rolüyle daha fazla ilgilenirler,
- ✓ Psikoterapistler, ne ölçüde analiz ve yorumlama yapacakları ya da empati ve duygusal destek gösterecekleri konusunda esneklik gösterirler (Kramer, Bernstein & Phares, çev. ed. Dağ, 2014).

Bugün dinamik psikoterapistler hastayla daha etkin ilgilenme, hastanın duygulanımlarıyla etkileşime girme, gerektiğinde aktif olma ve hastanın algı ve değişimlerinde kendilerinin nasıl katkıda bulunduğunun bilincinde olma, aktarım ve karşı aktarımları psikoterapide kullanma eğilimindedirler (Gabbard, çev. Atalay, 2004). Çağdaş dinamik psikoterapiyi; Terapist-hasta etkileşimine büyük özen gösteren, psikoterapistin iki kişilik etkileşimsel alanı titizlikle değerlendirerek aktarım ve direnç yorumlarını yaptığı bir psikoterapi olarak tanımlamak mümkündür (Gunderson ve Gabbard, 1999). Dinamik psikoterapinin kavramsal modelleri; nesne ilişkileri kuramı, kendilik (benlik/self) psikolojisi, bağlanma kuramı ve ego (ben) psikolojisinden kaynağını alan bilinç-dışı çatışmadır (Gabbard, çev. Atalay, 2004). Dinamik psikoterapi biçimlerini bilişsel davranışçı psikoterapiden ayıran yedi teknik şu şekildedir (Gabbard, çev.:Atalay, 2004);

- Duygulanım ve duygu ifadelerine odaklanma
- Kaçınılan geçmiş ya da bugünkü yaşantı olaylarının araştırılması
- Döngüsel örüntülerin tekrar eden temaların belirlenmesi
- Geçmiş yaşantıların tartışılması
- Kişilerarası ilişkilere odaklanma
- Terapötik ilişkiye odaklanma
- İsteklerin, düşlerin ve düşlemlerin araştırılması

Kısa Süreli Dinamik Psikoterapi (KSDP) ve Özellikleri

KSDP'nin teorik temeli dinamik psikoteraplere dayanır. Freud'un ilk tedavilerinin bir kısmı kısa olmasına rağmen, yakın zamana kadar çok az insan, dinamik yaklaşımla kısa süreli tedavi ile ilgilenmiştir (Dewan, Steenbarger & Greenberg, çev. ed.: Gökalp, 2012). KSDP, tipik olarak 24 ya da daha az seans ile ulaşılabilen hedeflere yönelik faydacı kuramlardır. Psikoterapistler erken dönem ilişkileri çözülemeye

yardımcı olmaktan ya da kişiliği yeniden yapılandırmaktan ziyade, danışanın şu an ki kriz ya da sorunla baş etmesine yardımcı olmaya odaklanır (Kramer Vd., çev. ed. Dağ, 2014).

KSDP psikoterapistleri, mümkün olduğunca çabuk bir şekilde bir terapötik ittifak oluştururlar ve sonra danışanın belirli alanlarda baş etme stratejileri benimsemesine yardım ederler (Levenson, 2013). Sorunlu bir ilişkiyle baş etmeye ya da kaygı yönetimine odaklanabilirler. Diğer dinamik psikoterapi biçimlerinde olduğundan daha aktiftirler (Gökalp, 2004). Psikanalizin geleneksel tekniklerini kullanabildikleri gibi ev ödevi de verebilir, danışanı kendine yardım gruplarına yönlendirebilir ya da genel de dinamik tedavilerle ilişkili olmayan başka teknikleri de kullanabilirler (Dağ, 2014).

KSDP ötekine karşı kronik, yaygın, işlevsiz iletişim biçimlerine sahip hastalar için kişilerarası ve zaman duyarlı bir yaklaşımdır. Hedefi, bir kişinin kendisiyle ve başkalarıyla iletişim kurduğu biçimi değiştirmektir. Bunun için psikoterapist ve hasta arasında gelişen ilişkiden yararlanır (Sarı, 2016).

KSDP'yi uzun süreli dinamik psikoterapiden ayıran ana faktör, odağın sınırlandırılmış olmasıdır. Binder (2004) TLDP terapistinin iki farklı terapötik yeteneğini betimler: ilki “çalışmanın odağını neyin oluşturacağını farkına varma yeteneği” ikincisi ise “psikoterapi esnasında odağı nasıl tespit edeceği ve koruyacağı”dır (Binder 2004; Akt., Levenson, 2013).

Psikoterapötik odakla ilişkili ama ondan ayrı olan bir kavram, hedeflerin sınırlı olmasıdır. KSDP'nin amacı bir kerede daimi iyileşme değildir. Psikoterapi öncelikle davranışta düşüncede ve hislerde bazı değişiklikleri geliştirme fırsatı sağlamalı, daha uyumlu bir şekilde başa çıkmaya, kişilerarası ilişkilerin gelişmesine ve kişinin kendini daha iyi anlamasına olanak vermelidir (Levenson, 2013). KSDP, psikoterapi sonlandıktan sonra uzun süre devam edecek olan bir değişim sürecinin başlaması için bir fırsat olarak görülür (Sarı, 2016).

Süre, KSDP' de en bariz değişkendir. Zamanın sınırlandırılması ve ayarlanması, kavramsal olarak terapötik çalışmayı canlandırmak için kullanılır. Bu hastanın iyileşme de farkındalığını artırır, psikoterapistin ve hastanın belirli odağa bağlanmasını ve ilerlemesini destekler (Dewan, Steenbarger & Greenberg, çev. ed.: Gökalp, 2012).

Danışanların KSDP'ye uygunluğunu belirlemek için beş seçim kriteri kullanılmaktadır:

- Danışanlar duygusal sıkıntı içinde olmalı ki sıklıkla zorlayıcı hatta sancılı, acılı bir değişim sürecine dayanabilmek üzere motivasyon sahibi olsun
- Danışanlar randevularına gelmeli ve psikoterapistle ilişki kurmalıdır.

- Danışanlar ilişkilerinin stres yaratan semptomlara, olumsuz tavırlara ve/veya davranışsal zorluklara nasıl katkıda bulunduğunu düşünmeye istekli olmalıdır.
- Danışanların duygularını incelemeye istekli olmalıdır.
- Danışanların terapistle anlamlı ilişki yaratabilme yetisi olmalıdır.

KSDP yukarıda belirtilen seçim kriterlerinin yanı sıra gerçeklik algısı bozulmuş olanlar veya kronik intihar eğilimi olanlar için uygun değildir (Levenson, 2013).

KSDP'nin çerçevesi, psikodinamik olmakla birlikte kişilerarası, nesne ilişkileri ve kendilik psikolojisi kuramlarındaki ve ayrıca bilişsel-davranışçı ve sistem yaklaşımı ile nörobilimdeki güncel kavram ve gelişmeleri de içerir (Sarı, 2016).

KSDP bağlanma kuramını, kişilerarası kuramı, deneyimsel kuramı (duygu odaklı) bütünleştirir. Bağlanma kuramı; insani ilişki ve kendiliğe/ötekine karşı modeller, Kişilerarası ilişkiler, karşılıklılık ve döngüler, deneyimsel süreç kuramı ise duyguların tanınması işlenmesi bakımından psikoterapi sürecinde önemlidir ve bütünsel bakış ile işlenir (Dewan, Steenbarger & Greenberg, çev ed.: Gökalp, 2012).

KSDP'nin dokuz temel ilkesi söz konusudur:

- İnsanların diğer insanlarla ilişkide olmaya çalışmak ve bu ilişkili hali korumak için doğuştan motivasyonları vardır.
- Maladaptif ilişki örüntüleri yaşamın ilk yıllarında kazanılır, şema haline gelir ve mevcut şikayetlerin çoğunun altında yatar.
- Kendilik ve başkaları algısındaki tutarlılık mevcut ilişki örüntülerinde varlıklarını sürdürür (döngüsel nedensellik).
- Danışanlar hasta değildir, tıkanmıştır.
- Odak maladaptif ilişki örüntüleri ve onlara eşlik eden duyguları değiştirmektir.
- Etkileşimli süreçle ilgilenir.
- Asıl problemleri ilişki örüntüsüyle ilgilenir.
- Terapist hem gözlemci hem katılımcıdır.
- Değişim psikoterapi süreci sonlandığında devam edecektir (Levenson, 2013).

KSDP'nin iki amacı vardır. Birincisi danışana hem kendi içinde hem başkalarıyla ilişkilerinde yeni deneyimler sağlamak, ikincisi danışana yeni anlayışlar kazandırmaktır. Bu iki amaç örtüşüktür. Psikoterapistlere formülasyon ve müdahale stratejilerinde kavramsal olarak seçeneklerinde netlik sağlaması için ayrı tasarlanmıştır (Eels, 2016).

KSDP'de Psikoterapi Süreci

Bu kısımda KSDP'deki formülasyon ve müdahale yollarından bahsedilecektir. KSDP eksiksiz vaka formülasyonu ve planlaması gerektirir (Levenson,

2013).Psikoterapist hastanın hakkında ve psikopatolojik dinamikleri hakkında bilinebilecek her şeyi öğrenmek isterler. Belirli bir problemin çözümü, duygulara daha iyi uyum sağlama, insan ilişkileri düzeninin gelişmesi gibi makul ve ulaşılabilir hedefler koyulur (Eels, 2016). Tablo 2’de kısa süreli dinamik psikoterapi vaka formülasyonu verilmiştir. Döngüsel Maladaptif Örüntü (DMÖ) kişinin başkalarıyla maladaptif etkileşimlerini, kendilerini yanıtlan beklentilerini, olumsuz kendilik değerlendirmelerini, kendi kendini yineleyen esnek olmayan döngüleri veya örüntülerini tanımlar.

Tablo 1. KSDP’de Vaka Formülasyonu (Sarı, 2016)

Döngüsel Maladaptif Örüntüler Formu (DMO)	
Kimlik	
1.Kişinin edimleri	
2.Başkalarının edimlerine ilişkin beklentiler	
3.Kişiyeye karşı başkalarının edimleri	
4.Kişinin kendine karşı edimleri	
5.Karşı aktarım tepkileri	
Hedefler	
Yeni Deneyim	Intrapersonel : Interpersonel :
Yeni Anlayış	Intrapersonel : Interpersonel :

Psikoterapistin KSDP formülasyonundaki adımları Tablo 3’de özetlenmiştir.

Tablo 2. Psikoterapistin KSDP Formülasyonundaki Adımları (Levenson, 2013)

Değerlendirme

Psikoterapist:

1. Danışanın kendi öyküsünü kendi kelimeleri ve tarzıyla söylemesine olanak verir.
2. Kökleşmiş geçmiş araştırır.
3. Öykünün duygusallığına bakar.
4. Semptom ve problemlerle ilişkili duygusal-kişilerarası bağlamı araştırır.
5. Bilgiyi organize etmek, sentez yaparak anlamlandırmak ve araştırmak için Döngüsel Maladaptif Örüntüler (DMÖ) formunu kullanır.

Kavramsallaştırma

6. Danışanın transaksiyonel davranışlarında bulunan ve beraberindeki duygularındaki temaları dinler (Terapistle olanın yanı sıra geçmiş ve şimdiki ilişkilerindeki).
7. Duygusal ve döngüsel davranışsal tepkilerinin farkındadır (Hastaya yönelik itme ve çekmeler).
8. Psikoterapide gerçekleşen fonksiyon olmayan etkileşimlerin sahnelenmesine karşı tetiktir.
9. Danışanın baskın duygusal-etkileşimli döngüsünü tanımlayan bir DMÖ anlatısı (öyküsü) geliştirir.

Tedavi Planlama

10. DMO'yu daha uyum sağlayıcı ilişkilere yol açabilecek yeni deneyimleri formüle etmek için kullanılır (kişilerarası ve içsel-Amaç-1)
11. DMO'yu daha uyum sağlayıcı ilişkilere yol açabilecek yeni anlayışları formüle etmek için kullanılır (kişilerarası ve içsel- Amaç-2)
12. Psikoterapi aracılığıyla DMO'yu yeniden inceler ve revize eder.
13. Çalışmaların her aşamasında kültürel etmenlerin etkisini düşünür.

KSDP' de Müdahale Stratejileri

KSDP'nin uygulanması bir grup tekniğe dayanmaktadır. Müdahaleler daha çok kişilerarası ilişkilere gömülmüş terapötik stratejiler olarak görülür. Bu nedenle tüm TLDP müdahaleleri ev ödevi vermek gibi somut ve basit görünenler gibi ilişkiyel eylemler olarak görülür (Nocross, 2002'den akt. Levenson, 2013).

Teorik olarak, yeni deneyim ve yeni anlayış hedeflerine ulaşmayı kolaylaştıran her müdahale KSDP'de kullanılabilir. Müdahalelerin hepsi aynı hedeflere ulaşmak için dizayn edildiklerinden, ortak, uyumlu temaları vardır. Fenomenolojik olarak mantıklıdır. KSDP'de psikoterapistler yönlendirici, aktif ve pragmatiktir olabilirler (Sarı, 2016).

KSDP'de psikoterapist müdahaleden önce yeterli bilgiye sahip olduğu konusunda kendini rahat hissetmelidir. KSDP'de müdahalelerin kesin olarak doğru olması gerekmez. Bu olayları farklı şekilde ve değişik perspektiften görmek ve hissetmek için davet gibi düşünülebilirler. Gözlemlenebilir olana yakın durmak ve mümkün

olan en çok detayı öğrenmek için sorular sormak danışanın itaatkar bir şekilde psikoterapistin söylediklerini kabul etmesi yerine karşılık vermesini sağlar (Levenson, 2013).

KSDP müdahale stratejileri tablo-4 'de genel hatlarıyla ve özet şekilde verilmiştir.

Tablo 3. KSDP Müdahale Stratejileri (Levenson, 2013)

Terapötik İlişkiyi korumak
<p>Psikoterapist:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Danışana karşı saygılı, işbirlikçi, empatik, doğrulayıcı, yargılı olmayan bir duruşla yanıt vermelidir. 2. Anlayışlı dinlediğinin işaretlerini gösterir. 3. Danışanın güçlü yanlarını fark eder ve bunları hastaya aktarır 4. Psikoterapiyi etkileyebilecek engelleri ve fırsatları görür kullanır.
Duyguya Ulaşmak ve İşlemek
<ol style="list-style-type: none"> 5. Danışanın duygusal olarak düzenli kalmasına yardımcı olur., 6. Danışanın seans içindeki duygusunu deneyimlemesini ve dışa vurmasını teşvik eder. 7. Danışanın duygularına dair farkındalığını kolaylaştırır ve onun duygusal deneyimlerini derinleştirmesi için farklı stratejiler kullanır. 8. Danışanın deneyimlerini ve duygularını sınıflandırmasını ve onları amaca yönelten önemlerini fark etmesini sağlar. 9. Danışanın bağlanma odaklı duygularına ve/veya özellikle DMÖ ile ilişkili birincil duygularına ulaşmasına, onları deneyimleyip derinleştirmesine yardımcı olur
Empatik Araştırma
<ol style="list-style-type: none"> 10. Açık uçlu soruları kullanır. 11. Danışanın kelimelerindeki kişisel veya kişiye özel, özgün anlamları araştırır. 12. Danışanın açıklamalarına veya tanımlamalarına somut detaylar araştırarak cevap verir.
Odaklı Sorgulama
<ol style="list-style-type: none"> 13. Terapi boyunca odaklı bir sorgulama çizgisini sürdürür.

İlişki Odağı

14. Danışanın önemli diğerlerine karşı olan duygularını, düşüncelerini ve inançlarını keşfini ve dışavurumunu-terapist ve terapötik ilişki dahil- kolaylaştırır.
15. Terapistin danışan hakkında neler hissedip düşünebileceğine dair tartışmak üzere danışanı cesaretlendirir.
16. Danışanın genel davranışlarının bazı yönlerine ve danışanın DMÖ'süne özel kendi tepkilerini ortaya koyar.
17. Terapist ve danışan arasında gelişen kişilerarası süreci düşünür, araştırır.

KSDP'nin Sonlandırılması

KSDP sonlandırılmadan önce terapist aşağıdaki soruları sormalıdır:

- Danışan hayatındaki önemli ötekilerle etkileşimsel değişiklikler olduğunu kanıtlamış mıdır?
- Danışan psikoterapi de kendine ve psikoterapistle ilişkin yeni deneyim edinmiş midir?
- Psikoterapist ile hastanın ilişkisinde bir pozitif yönde değişiklik olmuş mudur?
- Psikoterapistin hastaya karşı aktarımında değişiklik var mıdır?
- Danışan, algı, anlayış ve davranışlarının sorumluluğuna ilişkin belli bir iç görü geliştirmiş midir? (Levenson, 2011).

SONUÇ

Üstün yetenekli öğrencilerin birçok olumlu karakteristik özelliklerinin yanı sıra alan yazında hem içsel hem de dışsal çatışma yaşamalarına neden olabilecek ve öğrenme ortamlarını etkileyebilecek mükemmeli yapma zorunluluğu hissetme, olaylara karşı yoğun duyarlılık ve tepkisel davranma, düşük kendilik inancı, yüksek hırs (Tomlinson, 2008), endişe ve kendini yargılama, benlik düzensizliği (Graham & Anderson, 2008) ve sosyal olmayan tutum (Özbay & Palancı, 2011; Vialle, Heaven & Ciarrochi, 2007; Chan, 2009; Davaslıgil, 2004; Cross ve Frazier, 2010; Berlin, 2009; Doğan & Kesici, 2015) gibi bazı sorun ve zorlanmalarla uğraştıkları belirtilmektedir. Araştırmalar üstün yetenekli bireylerin normal bireylere göre çok daha fazla mental ve duygusal sorunlar yaşadıklarını ortaya koymuştur (Neihart, Reis, Robinson & Moon, 2002; Rimm, 2002; Bailey, 2007).

Normal bireylerin kendine özgü psikolojik gereksinimleri ve bu gereksinimleri giderme biçimi varken; yaşlılarından ve diğer bireylerden birçok yönü ile farklı ve üstün nitelik gösteren üstün yetenekli öğrencilerin temel olan psikolojik gereksinimlerinin de farklı olması beklenmektedir. Üstün yetenekli bireyler özellikle mental ve duygusal gelişim aşamalarını hızlı geçmeleri uyum sorunları yaşamalarına

neden olabilmektedir. Bu nedenle üstün yetenekli bireylerin duygusal gereksinimlerinin karşılanması ruhsal bakımdan sağlıklı olmaları ve kişisel gelişimleri için önemlidir (Doğan & Kesici, 2015).

KSDP uygulamaları psikodinamik olmakla birlikte kişilerarası, nesne ilişkileri ve kendilik psikolojisi kuramlarındaki ve ayrıca bilişsel-davranışçı ve sistem yaklaşımı ile nörobilimdeki güncel kavram ve gelişmeleri de içermektedir. Bu nedenle oldukça aktif, sonuç odaklı ve pragmatist bir psikoterapi yaklaşımıdır (Sarı, 2016).

KSDP bağlanma kuramını, kişilerarası kuramı, deneyimsel kuramı (duygu odaklı) bütünleştirir. Bağlanma kuramı; insani ilişki ve kendiliğe/ötekine karşı modeller, Kişilerarası ilişkiler, karşılıklılık ve döngüler, deneyimsel süreç kuramı ise duyguların tanınması işlenmesi bakımından psikoterapi sürecinde önemlidir ve bütünsel bakış ile işlenir (Dewan, Steenbarger & Greenberg, çev. ed.: Gökalp, 2012).

KSDP'nin iki amacı vardır. 1.Danışana hem kendi içinde hem başkalarıyla ilişkilerinde yeni deneyimler sağlamak, 2.Danışana yeni anlayışlar kazandırmak. Bu iki amaç örtüşüktür. Psikoterapistlere formülasyon ve müdahale stratejilerinde kavramsal olarak seçeneklerinde netlik sağlaması için ayrı tasarlanmıştır (Eels, 2016). KSDP'de psikoterapist;

- Hastanın hakkında ve psikopatolojik dinamikleri hakkında bilinebilecek her şeyi öğrenmek isterler. Belirli bir problemin çözümü, duygulara daha iyi uyum sağlama, insan ilişkileri düzeninin gelişmesi gibi makul ve ulaşılabilir hedefler koyulur (Eels, 2016).
- Sorunlu bir ilişkiyle baş etmeye ya da kaygı yönetimine odaklanabilirler. Diğer dinamik psikoterapi biçimlerinde olduğundan daha aktiftirler (Dewan, Steenbarger & Greenberg, çev. ed.: Gökalp, 2012).
- Psikanalizin geleneksel tekniklerini kullanabildikleri gibi ev ödevi de verebilir, danışanı kendine yardım gruplarına yönlendirebilir ya da genel de dinamik tedavilerle ilişkili olmayan başka teknikleri de kullanabilirler (Kramer vd., çev. ed. Dağ, 2014).

KSDP ötekine karşı kronik, yaygın, işlevsiz iletişim biçimlerine sahip hastalar için kişilerarası ve zaman duyarlı bir yaklaşımdır. Hedefi, bir kişinin kendisiyle ve başkalarıyla iletişim kurduğu biçimi değiştirmektir. Bunun için psikoterapist ve hasta arasında gelişen ilişkiden yararlanır (Sarı, 2016).

KSDP'yi uzun süreli dinamik psikoterapiden ayıran ana faktör, odağın sınırlandırılmış olmasıdır. Psikoterapötik odakla ilişkili ama ondan ayrı olan bir kavram, hedeflerin sınırlı olmasıdır. KSDP'nin amacı bir kerede daimi iyileşme değildir. Psikoterapi öncelikle davranışta düşüncede ve hislerde bazı değişiklikleri geliştirme fırsatı sağlamalı, daha uyumlu bir şekilde başa çıkmaya, kişilerarası ilişkilerin gelişmesine ve kişinin kendini daha iyi anlamasına olanak vermelidir (Levenson, 2013). KSDP, psikoterapi sonlandıktan sonra uzun süre devam edecek olan bir değişim sürecinin başlaması için bir fırsat olarak görülür (Sarı, 2016).

Süre, KSDP' de en bariz değişkendir. Zamanın sınırlandırılması ve ayarlanması, kavramsal olarak terapötik çalışmayı canlandırmak için kullanılır. Bu hastanın iyileşme de farkındalığını artırır, psikoterapistin ve hastanın belirli odağa bağlanmasını ve ilerlemesini destekler (Dewan, Steenbarger & Greenberg, çev. ed.: Gökalp, 2012).

Görüldüğü üzere KSDP'nin psikoterapist hasta arasındaki ilişkiye odaklanması, psikoterapötik stratejilerini ve psikoterapi uygulamalarını hastaya uygun olacak şekilde esnek belirlemesi, psikoterapi sürecinin duygular, kişisel ve kişiler arası ilişkiler bağlamında ilerlemesi gibi nedenlerle, KSDP'nin psikolojik problem yaşayan üstün yetenekli bireylerde ve ailelerinde uygulanması durumunda oldukça etkili sonuç alınabileceği söylenebilir.

Ayrıca psikolojik problem yaşamasa da üstün yetenekli bireylere ve ailelerine sosyal ve duygusal destek sağlamada, başarılı bir öğrenme hayatının gerçekleşmesinde, yaşamdan alınan doyum ve kendinden memnun olma hissinde devamlılığın sağlanmasında, kendilik organizasyonunun ve benlik gücünün yükseltilmesinde ve bu deneyimlemede devamlılığın sağlanmasında etkili olabileceği söylenebilir.

KSDP'nin; depresyon, somatizasyon, anksiyete bozuklukları gibi psikolojik sorun yaşayan üstün yetenekli bireylerde ya da ailelerinde uygulanması önerilebilir. Bu bağlamda, KSDP seanslarının etkililiğine yönelik araştırmalar yapılabilir. KSDP'nin tamamlanmasından sonra psikoterapi sonuçlarına yönelik araştırma yapılması önerilebilir.

Konsantrasyon güçlüğü, dikkat dağınıklığı, motive olamama, ilişki problemleri gibi hafif düzeyde psikolojik sorun yaşayan üstün yetenekli bireylere ve ailelerine duygusal ve sosyal destek sağlanması amacıyla KSDP'den yararlanılmasının, bu çalışmaların sonuçlarını ölçmek üzere araştırma yapılmasının faydalı olacağı söylenebilir.

Üstün yetenekli bireylerin toplumların geleceğindeki rolleri de dikkate alındığında onların yetenek ve potansiyellerini en üst düzeyde gerçekleştirilebilmesi için duygusal ve sosyal destek sağlanması oldukça önemlidir (Tortop, 2015). Bu bağlamda, üstün yetenekli bireyler ve ailelerine yönelik duygusal ve sosyal destek sağlamaya yönelik KSDP/Dinamik yönelimli psikolojik destek çalışmaları yapılabilir ve bu çalışmaların etkisine yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, F. (2001). *Üstün Yetenekli Çocuklar, Aileler ve Sorunları*. Ankara: Eduser Yayınları.
- Akyol, K. A. ve Salı, G. (2013). Yatılı ve gündüzlü okuyan çocukların benlik kavramlarının ve sosyal destek algılarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(4 Özel sayı), 1377-1398.

- Bailey, C. L. (2007). Social and emotional needs of gifted students: What school counselors need to know to most effectively serve this diverse student population. Paper presented at The 2007 Association for Counselor Education and Supervision Conference.
- Berlin, J. E. (2009). It's All a Matter of Perspective: Student Perceptions on the Impact of being Labeled Gifted and Talented. *Roeper Review*, 31, 217-223.
- Berndt, D. J., Kaiser, C. F. ve van Aalst, F. (1982). Depression and self-actualization in gifted adolescents. *Journal of Clinical Psychology*, 38 (1), 142-150.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çiğerci, C. Z. (2006). Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerde benlik saygısı, başkalarının algılaması ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler: Fen lisesi ve düz lise karşılaştırması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Cross, T. L. ve Frazier, A. D. (2010). Guiding the Psychosocial Development of Gifted Students Attending Specialized Residential STEM Schools. *Roeper Review*, 32, 32-41.
- Davaslıgil, Ü. (2000). Üstün Çocuklara Sahip Ailelerin Eğitimi, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Özel Eğitimde Aile Eğitimi Sempozyumu (ss.142-148), Ankara.
- Davaslıgil, Ü. (2004). Üstün Çocuklar. I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi. Seçilmiş Makaleler Kitabı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
- Deci, E.L., Ryan, R.M., Williams, G.C., (1996). Need satisfaction and the self-regulation of learning. *Learning and Individual Differences*, 8 (3), 165-183.
- Delisle, J. R. (1990). The gifted adolescent at risk: Strategies and resources for suicide prevention among gifted youth. *Journal for the Education of the Gifted*, 13(3),212-228.
- Dewan, M.J.,Steenbarger, B.N., Greenberg, R.P. (2012). Bir Sanat ve Bilim Olarak Kısa Terapiler. (çev.ed. P.G.Gökalp). Ankara: Pelin.
- Doğan, S & Kesici, Ş. (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi, *OPUS – Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 5(8) s.45-81
- Eels, T. D (2009). *Psikoterapi Vaka Formülasyonu*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Freeman, J. (2001). Mentoring gifted pupils: an international view. *Educating Able Children*, 5, 6-12.
- Graham, A. ve Anderson, K. (2008). “I have to be three steps ahead”: Academically Gifted African American Male Students in an Urban HighSchool on the Tension between an Ethnic and Academic Identity. *Urban Review*, 40, 472-499.
- Horn, R. E., (2000). Teaching Philosophy with Argumentation Maps Newsletter of the American Philosophical Association, November.
- Kanlı, E. (2011). Üstün zekalı ve normal ergenlerin mükemmeliyetçilik, depresyonve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Yıl: 2011, Sayı: 33, Sayfa: 103-121.
- Kırtıl, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zeka ve yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kline, B. & Short, E. (1991). Changes in emotional resilience: Gifted adolescent females. *Roeper Review*, 13 (3), 118-121.
- Koçak, R. İçmenoğlu, E. (2012), *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2012, 4 (37), 73-85

- Koçak, R., & İçmenöğlü, E. (2016). Üstün yetenekli öğrencilerin duygusal zekâ ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyumlarını yordayıcı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37).
- Kramer, G. P., Bernstein, D.A., Phares, V. (2014). *Klinik Psikolojiye Giriş*. (çev. ed.İ. Dağ). Ankara: Mentis.
- Levenson, H. (2011), *Süresi Sınırlı Psikodinamik Psikoterapi* (1. Baskı). (çev.Uz. Dr. T.Özakkaş) İstanbul: İklim.
- Levenson, H. (2013), *Kısa Süreli Terapi* (1. Baskı). (çev.Uz. Dr. T.Özakkaş) İstanbul: İklim.
- Milgram, R. M. (1991). *Counseling gifted and talented children: A Guide for teachers, counselors, and parents*. New Jersey: Ablex Publishing Corporation.
- Neihart, M., Reis, S. M., Robinson, N. M., 8 Moon, S. M. (2002). *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* Waco, TX: Prufrock Press.
- Norcross, J. C. (2002). *Psychotherapy relationships that work: Therapist contributions and responsiveness to patients*. Oxford University Press.
- Reis, S. (1987). We can't change what we don't recognize: Understanding the special needs of gifted females. *Gifted Child Quarterly*, 31(2), 83-88.
- Rimm, S. (2002). Peer pressures and social acceptance of gifted students. In M.
- Sak, U. (2010). *Üstün zekâlılar: özellikleri tanınmaları ve eğitimleri*. Maya Akademi, Ankara.
- Sak, U. ve Erişti, B. (2012). Think less-talk more or talk less-think more: A comparison of gifted students' engagement behaviors in regular and gifted science classrooms. *Asia-Pacific Journal of Gifted and Talented Education*, 4(1), 1-11.
- Sarı, İ. (2016), *Kısa Süreli Dinamik Psikoterapi Eğitimi Ders Notları: Klinik Görüşme ve Vaka Formülasyonu oluşturma*. İstanbul: Psikoterapider.
- Steven, J.S. ve Book, E. (2003). *EQ Duygusal zeka ve bal arısının sırrı*. İstanbul: Özgür yayınları.
- Stuart T. ve Beste A. (2008). *Farklı Olduğumu Biliyordum: Üstün Yeteneklileri Anlayabilmek*. (Çev. Armağan Gönenli), Ankara: Kök Yayıncılık.
- Terman, L. M. (1925). *Genetic studies of genius*, Vol.1. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Tannenbaum, A. J. (2003). Nature and nurture of giftedness. In N. Colangelo & G. A. Davis (Eds.) *Handbook of gifted education* (3rd edition) (pp. 45-59). Boston: Allyn and Bacon.
- Tomlinson, S. (2008). Gifted, talented and high ability: selection for education in a one-dimensional world. *Oxford Review of Education*, 34, 59-74.
- Tortop, H. S. (2014). Öğretmen adaylarının üstün yetenekli ve çok kültürlü eğitime ilişkin tutumları. *Üstün Yetenekliler Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2).
- Tortop, H.S. (2015). *Üstün zekâlılar eğitiminde farklılaştırılmış öğretim müfredat farklılaştırma modelleri*. Düzce: Genç Bilge
- Tozar, Z. (2002). Delilik ve dâhilik o ince çizgi. *Bilim ve Teknik Dergisi*, Ekim 419.
- Vialle, W., Heaven, P. C. L. ve Ciarrochi, J. (2007). On Being Gifted, but Sad and Misunderstood: Social, emotional, and academic outcomes of gifted students in the Wollongong Youth Study. *Educational Research & Evaluation*, 13, 569-586.
- Zuo, L., Cramond, B.(2001). An Examination of Terman's Gifted Children From the Theory of Identity. *Identity Formation* vol:45, no:4, Gifted child quarterly Fall: 2001